

Búzaföldről

Szöke tenger körülöttem,
szöke tenger, búzatenger,
reggel óta vágjuk, mégsem
érem régig a szememmel.
Köröskörül drága búza,
mosolygó, kék ég ragyog ránk.
— olyan, mintha arany tenger
közepében lubickolnánk.

Eppen olyan... Lubickolunk,
— csuromvíz a mellünk,
hátunk...

Szép sütemire hajladozunk,
kaszát-fenni ha megállunk,
Mögöttünk lágy, ölelkező
hullámok, — levágott rendek...
És előttünk játszi szellő
cégnélküli rónát lenget.

Játszi szellő — erősödik,
meglobogtatja az ingünk.
Friss erőre kapunk, s vissza
csípős, borsos tréfát hintünk:
„Szuszogtok ám, lányok...” —
„Külömb
legényekkel már ebédre
kész lettünk volna...” — s utánuk
sárgállik a sok-sok kéve.

...Esteledik. A határban
gyülekeznek a keresztek.
Hosszú sorban, négyes sorban,
ahogy a katonák mennek.
Rakogatom a kéréket,
— vaskos kérék, vállig érnék, —
megforgatom, megölelem.
— mintha Téged ölelnék.

Szerelem*

Zsófi arra ébredt, hogy a férje már nem fekszik mellette. Álmos volt még és bágyadt, nem nyitotta ki a szemét. A szobában motoszkálás hallatszott; Tamás öltözködött. Kisvártatva Zsófi megérezte lélekzésének neszt az arcánál, s a tenyere szorítását a vállán. Tamás föléje hajolt, de ő alvást szimulált.

— Megyek, rózsám, zárd be utánam az ajtót — szólt csendesen a férfi. és megringatta őt, mint valami kisbabát.

A menyecske kelletlenül nyitotta fel a szemét, és imbolyogva lépett le a fekvésről. Korán volt még, alig pirkadt. Tamás felöltözve állt előtte, hátán tarisznyával. Harmadnapja kapálni jár napszámba. Borostás és szeplős képe szélesen mosolygott. Kezét lenyújtotta hozzá, segítette felállni. „Hopp”, mondta, s az asszonykát felemelte magasra, úgy vitte az ajtóig. Szorosán zárta be a karjába, és tüzesen csókolta.

Zsófi egész megsemmisült, s a csókok édessége végigszaladt a testén. Fejét a férfi mellére hajtotta, fekete hajának gazdag hullámai Tamás kabátján kigyóztak.

— Eredj, édes uram, mert itthon hagynak — mondta Zsófi majdnem hangtalanul. Piros száját felnyújtotta, és lágyan megcsókolta Tamás képét, mit sem törődve a szakálltüskék kemény, szöke tarlójával.

Tamás olyat sóhajtott, hogy megmozdult a levegő. Gyerekesen hátrálva, a felesége orrát, nyakát csiklandozva lépett ki a szobából. Zsófi maga maradt, bereteszelte az ajtót. Mindkét arcán érezte a csókok puha pecsétjét és a hajusz simításának nyomát.

Odakint hűvösen ásított a hajnal, bent pedig ólmosszürkén világított a hosszú, keskeny ablak homályos üvege. Ásított Zsófi is. Visszabújt a paplan alá, és félig ébren, félig alva gondolkozott. Értelmetlen, ostoba és nevetséges gondolatai támadtak.

„Vörös kutya, vörös ló, vörös ember egy se jó.” Egy vénasszonytól hallotta ezt a mondást valamikor, és szendergésében maga előtt látta az embe-

* Részlet a szerzőnek az 1890-es években lejátszódó regényéből.

rét. anint széles. borostás álla mozog, kék szeme mosolyog, vörös-szöke haja pedig izzik, mintha parázs volna.

Az álom, úgy érezte, kirepült a szeméből. „Nem igaz, nem igaz“ — mondogatta felindultan magában. — „hazudott a vén boszorkány“. Igyekezett megnyugodni, de a banya folytonfolyvást suttogta a fülébe: „Vörös kutya, vörös ló, vörös ember egy se jó.“ Hessegette a suttogást, mindhiába. A vénesszony előtte állt, a szobában, a sublótnál. Uramjézus! A kéménylyukon mászatott be! Piros nagykendővel kötötte be a fejét, arca rút és fekete, orra lecsüng. Nem más ez, mint maga a mesebeli vasorrú bába.

Zsófi meghorzongott, s most már valóban felébredt, feje megtisztult. „Máriám, milyeneket álmodik az ember lánya“ — gondolta, és rúnezett a homályos ablakra. — „Még hogy Tamás... Rágondolni is bűn... Nem igaz, bolondság, babona...“

Amióta egybekeltek, egy rossz szót se hallott még az emberétől. Aki nem él vele, el se hinné, milyen kezes, áldott ember ez a Tamás. Melle széles, mint az ajtó, kezén-lábán óriási izmok dagadoznak, a mozgása, meg a fejezögletes, hangja kemény, haja vörös-szöke, arca szeplős. De olyan gyengéd lelke van a nagy behemót embernek, hogy csudáság. „Édes rózsám“ — így becézi a kis feleségét. Aranyból van a szíve, tiszta aranyból.

Buh, de csúf, de gyalázatos csúnya volt az a boszorkány...

Vörös-szöke, igenis, vörös-szöke haja van az ő drága emberének. És mit tesz az? Attól éppen olyan ember, mint a többi. Jólelkű és dolgos ember, a rosszindulat se mond róla egyebet. Azóta már a dúlók közt megy, szegénykém, kapával a vállán, tarisznyával a hátán.

Az ablak szürke foltja azt mutatta: messze van még a reggel. Fejét Zsófi belefúrta a párnába, és lemerült a hajnali álom tiszta mélységeibe.

A szürke ablak egyre fehérebbé, fényesebbé változott. Mikor a nap felugrott a szomszédék kerítésére, a homályos üveg égni kezdett, milliónyi piros és sárga, zöld és fehér, lila és kék lángocská bullámozott az üvegen. A hullámokat fújta a szél, jobbról balra és felülről lefelé. Lilás rózsaszínbén vibráltak a hófehére meszelt falak, s a mély álom rózsaszínűre pirította az asszonyka gömbölyű arcát is.

Odakint, az udvaron, már felébredtek a szárnyasok. A két gyöngytyúk pittyegett és rikoltozott, a kaesák a kis gödörhöz totyogtak, s karattyoltak egymáshoz: háp-háp-háp-háp. A pulikutya nyargalászott az udvaron, igyekezvén rendet csinálni az alávaló, buta szárnyasok közt. Hol a gyöngyöst, hol egy tyúkot ijesztett meg duhaj esaholással.

A hombár előtt megnyikordult a moslékos vödör füle. Ettől aztán felébredt a két disznó is. Nyáluk összefutott a szájukban, ki is folyt a pofájukon. A vödör nyikorgása rettenetes éhséget ébresztett a gyomrukban. Ugráltak az olajtóra, s ríttek, vonítottak, mintha drótoznák őket. Hangjuk elnyomta a szárnyasok lármaját, még a puli esaholása se hallatszott, csak a kakas kodált közbe dölyfösen, kényesen, mintha ő volna a legnagyobb úr ebben az udvarban.

A két disznó ordítása felriasztotta Zsófit. Rögtön látta az ablakról: jóeskan elmúlt az idő. A homályos üveg vakítóan fehérlett a rázúduló napsugártól. Tamás azóta már kiért a földre, és kapálja a kukoricát. Zsófi sietve ugrott fel, de kettőt se léphetett, megszédült és megtorpant. Odakapott a torkához, azután a szívéhez, ott állt egy pillanatig. Hirtelen rosszullet fogta el. Ijedten tűnődött, visszajön-e a fekvésre, vagy menjen a sublótig? Uramisten, vajjon mitől lett rosszul? Csak nem az a szörnnyű álom rontotta még? De nein, az csak babonáság, nem igaz semmiféle babona, Tamás se hisz benne.

A sublóthoz támolygott, és megfogódzott a szélében. Rettentően gyenge volt, úgy érezte, összeesik, gyomra lökdöste a nyeldeköljét. Azt gondolta, hányni fog, bepiszkolja a földet. Nem volt képes odamenni a lavórhoz, elszállt minden ereje, kiverte az izzadság. Leereszkedett a székre.

Életében nem volt még ilyen beteg. Feje hol előre, hol meg oldalt kókadott le, haja behullt a szemébe, kezét a szíven tartotta.

A disznók odakint abbahagyták hirtelen az acsarkodást, az öreggazda beöntötte nekik a mosogatólével, korpával kevert darát. A két disznó hangtalanul zabált és habzsolt, annál jobban lármaztak a gyöngyösök. A puli sort fogott a disznók mellett a vályúnál, lefetyelte befelé a moslékot, fogát irtgyen vicsorogtatva a szárnyasokra. Zsófi hallgatta a jószágudvar reggeli hangjait, s arra gondolt, kapálni kell a kertben a hagymát meg a borsót.

Egész estig kapálni kell, estére meg vacsorát kell főzni az embernek, de ő betegesen gunnyaszt ezen a széken, ő, bárcsak már elmúlna.

A hányinger lassan-lassan elcsitult, Zsófi megpróbált felállni. A feje még kóválygott, újra leült, és nagyokat lélezett. Negyedóra, félóra vagy egy óra is eltelt, mire jobban lett. „Elmegyek a sógorasszonyomhoz. Tapasztaltabb, megkérdezem, mire véli?” — Határozott, s már indult is.

Egész úton attól tartott, ismét rátör a rosszullet, de nem érzett semmit se. A szédülés, a gyengeség elmúlt, mintha nem is kínozta volna.

Julesa, a sógorasszony, etette a kisbabáját, és gagyogva kedveskedett neki. Zsófi szégyellte szobáhozni jövele valódi okát, hátha Julesa kineveti. de aztán a hajnali álomtól kezdve, mégis mindent elmesélt. Julesa figyelt a csecsemőre is, aki jó étvágygal nyelte a tejes pépét, de hallgatta Zsófit is. A baba nagyokat tátogott, csöpp kezével belekapott a kanálba, a bögrébe, majd megragadta az édesanyja balfülét, megcibálta, s győzelmesen felkiáltott egymás után háromszor. Julesa nagyot kacagott, és végtelenül büszke volt a magzatára.

— Na, állj csak fel, hadd nézlek meg — fordult oda Zsófihoz. — Aligha nem állapotos lettél.

Zsófi rámeredt a sógorasszonyára, a fülétől a homlokáig elpirult.

— Sose szégyeld, bekötötték a fejedet, így kell annak lenni. — Julesa fürkésző mosollyal vizsgálta az újasszony takaros derekát. — Még nem látszik meg rajtad — mondta bizonytalanul, és mélyen belenézett Zsófi szemébe.

Lánykorában valamiféle kékes köd ült Zsófi gyönyörűszép fekete szemén, s eltakarta a mélységét. Mióta férjhezment, szeme tisztább és mélyebb lett, s olyan volt, mintha messzebb látna.

Zsófi örült is, meg aggódott is. Nem hitte el mindjárt, amit Julesa mondott, de úgy beszélt a sógorasszony, hogy el kellett hinnie. Felvette a bölcsőbből a kisbabát, ránevetett, megcsókolta, babusgatta.

Óthon estig kapálta a házigazda kertjét. Eltűnődött, gondolkozott: apró piaci gyermek fejlődik a méhében, új emberi élet kiesike csirája, s ő neveli, ő táplálja a vérével, ő hozza majd a világra... Ilyenkor mosolygott. Anya lett. Nagy szó ez és büszkeség. Aztán a gond letörölte arcáról a bősze mosolyt. Kis bölcső, kis dunna, pelenka, miegymás kell a csöppségnek. Pénzért kell a tejet hozni minden nap. Tamás pedig ritkán talál munkát, csak három-hetet dolgozott a Békástón is.

Tamás sötétedéskor ért haza. Ledobta a tarisznyáját, s azt mondta, hogy holnap itthon marad, a gazda kukoricaföldjét megkapálták mindet.

Zsófi lámpát gyújtott, s az asztalt helyettesítő nagyobbaeska láda fehérre sikált deszkájára tette a burgonyapaprikást. Vacsoráztak. Amióta megnősült, Tamásnak irgalmatlan étvágya volt, most meg különösen, megéhezett.

— Mondok valamit, Tamás — szót lehajtott fejjel Zsófi, mikor már a maradékot törülgették a kotliból.

A férfi evett tovább, és várakozó tekintetet vetett az asszonykára.

— Másállapotba kerültem. Gyerekünk lesz.

A váratlan hír hallatára Tamás keze megállott a falattal, félúton a kotli és a szája között.

— Bizonyos ez, rózsaszálam? Egészen bizonyos?

Ebből a kérdésből Zsófi nem tudhatta, örül-e az embere, vagy közönyös? Hangja, mozdulata inkább csodálkozó volt.

— Julesa nénéd bizonyosra veszi, de én is — válaszolt. — Mitől lettem volna rosszul hirtelen?

Az új házaspár szobájában egyetlenegy kopott, öreg szék volt csak, és most Zsófi ült rajta. Tamás bedobta a szájába a falatot, felugrott a kis ládáról, felkapta a feleségét a székről, s forgott vele körbe-körbe, hogy a lámpa is lebegett.

— Juj, ne bolondozz, elszédülök megint! — sikított fel boldogan az asszony.

A behemót ember azt se tudta, mit csináljon örömeiben. Erős karja szorította a menyecskét, s megszeppenve leült vele a székre, lovagoltatta a térdén, ahogyan a nagyapjától tanulta kis korában: így lovagolnak a kisaszonyok...

Az asszonyka szüntelenül mosolygott. — Ugyan fiú lesz-e, vagy lány? — találgatta.

— Meglátjuk — mondta gondolkozva Tamás, és ritka, vörös bajszát simogatta. — Fiú kéne, azt szeretnék.

A munkában, kaszálásban, hat ökörrrel való őszi mélyszántásban Tamás mellett sokszor, sokan kidőlték. Ő még sohasem dőlt ki. Erős, szívós, dolgos teste legyőzte, amit ember legyőzhet: az éhséget, szomjúságot, a reggeli négy órától este tízig elhúzódó nehéz tanyai munkát, s mindenféle nyavalyákat, betegséget. Ilyenfajta győzelmei akaratlan büszkeséggel töltötték meg. A tanyai nagygazdák ellen lángragyúló gyilkos indulatait lenyelni, — ez volt a legnehezebb. De legtöbbször lázadó lelkét is le tudta csillapítani. És a négyhónapos házasság boldogsága növelte az önérzetét. Becézte és kényeztette drága hitvéltársát, életének nagy célját és üdvösségét, első, egyetlen szerelmét. Úgy érezte, ünnepnapok szakadatlan sorából áll a házassága, s nála senki nem boldogabb. És most, születendő gyermeke hírére mégis elhalványult minden öröm és büszkeség, amivel a házasság elhalmozta, s ami régebbi életének borús hétköznapjait meg-megszakította. Ez a perc olyan volt számára, mint a lakodalom legfényesebb pillanata, mint a menyasszonytánc, vagy még annál is külömb. Ilyet akkor érezhet csak az ember, amikor a szerelméből megfogamzott kicsi magzat életéről megbizonyosodik, mikor érzzi, látja, tudja saját emberi és férfiúi értékével teljes bizonyosságát.

Az ölében tartotta és gyengéden ringatta a termékeny, kemény, kiesi, húszéves asszonykát. Szentül hitt a titkában, és nagy, büszke boldogság feszegette a lelkét. Büszke volt apa-mivoltára, de nem kevésbé Zsófi-ra, élete párjára.

Igen, Tamás nagyon büszke volt most Zsófi-ra, akinek drága teste egy parányi kis emberkét rejteget a világ előtt, s aki esodálatosan szép volt most a lámpafényben. Hogy a magzat fiú lesz-e vagy leány, nem is nagyon érdekelte.

— Fiút jobban szeretnék — mondta mégis újra, s arcán tündöklött a beteljesült férfi-öröm, amiben csak az apáknak lehet részük.

Zsófi bágyadt mosollyal nézte az ágast, amely a szoba kellős közepén függőlegesen állott, feltámasztva a megroppant mestergerendát.

— Nekem mindegy, akár fiú, akár lány — mondta halkan Zsófi. „Anya vagyok. Tamás apa. Apjukom... Mennyire örül neki“ gondolta és lelke merő nyugalom volt. Úgy ült ott, az ura térdén pár percig, mint egy szelíd, doromboló kiscica. Aztán megrázkódott, sóhajtott, és hozzátette hangosan: — Nincsen semmink. Hogy tudom majd felnevelni?...

— Hát akinek anyyija sincs, mint nekünk?

— Haha, jól adod. — Zsófi kedves, kerek arcán kesernyéssé vált a mosoly. Csilingelő hangja most szárazon, szemrehányóan kopogott rá Tamás boldogságtól újjongó lelkére. Szép, fekete szeme haragosan villant fel. — Nyoszolyánk sincs. Se asztal, se edény... Megtudnád, ha asszony volnál, mi minden kell egy házba... Pláne, ahol gyerek van!

Tamás berzenkedve nézett körül, hintázó lábai mozdulatlanává váltak. A szoba csaknem üres volt és tágasnak tűnt. — Folyton az a nyoszolya jár az eszedben. Majd lesz az is, mondtam már!

— Földön alszunk, mint a barmok az akolban. Takarítani se tudok a szalmától.

Tamás sanda, nyugtalan szemmel tekintett a fekvés irányába. Vállát behúzta, feje megbicsaklott. Nyoma se volt rajta az előbbi hetyke önérzetnek. A földön szalma, azon suba, azon Zsófi derékulja, ott szoktak aludni. A szalma folyton szemtel, a subát minden nap ki kell szellőztetni, nehogy megpenészedjék. Igazán kell egy nyoszolya, hiszen Zsófi gyerekkágyas asszony lesz. Dehát most is három napig kapált csak. Fejét a felesége mellére hajtotta, hogy a szívét hasogató tehetetlenségi érzés ne kínozza annyira. Zsófi szemrehányó szavai úgy repültek be az agyába, mintha kalapáccsal verték volna a tarkóját. Zsófi tovább beszélt ezen a vigasztalan, száraz hangon:

— Eleinte lavórban is fürdethetem. De későbbben kinövi. Kell egy mosóteknő. Nagymosáshoz, fürdetéshez, meg minden... Pelenkák, vásznak, kis ruhának, pólyának. Fityula a kis fejére... Hordani kell a tejet. Fizetni a bábának... Nem is tudom, tán jobb volna...

— Zsófikám! Nehogy elpityeredj már! — Tamás felkapta a fejét, vállát hátrahúzta, karját szorosabbra fonta Zsófi körül, hangja megint ércesen

búgott, szeme bizakodó kifejezést öltött. — Beszerzek én mindenfélét, meg-
látod! Holnap megyek a piacra, elállok részesnek.

— A sógorod ott ténfereg minden áldott nap, mégse kap részt.

A menyecske hangjában volt valami ingerült és félcélmertes, jóslatszerű
árnyalat. Mintha nem is az a régi, merész, talpraesett Zsófi volna, aki volt.
Tamás összehúzott szemmel fürkészte az arcát:

— Ejnye, de neki vagy keseredve — mondta bizalmatlanul, s hangja
vágott, mint a kés.

Erre a hideg, éles hangra Zsófi lelkét zavaros, homályos aggodalom
kerítette hatalmába. Megijedt, hogy szakadék nő közte és a férje között, s
meghorzongott. Arcára mosolyt erőszakolt, átkarolta az ura nyakát, oda-
húzta magához, de nem az ember nagy szemébe, hanem oldalát, az ágas felé
nézett, bele a semmibe.

Tamás is követte tekintetével a felesége szeme útját.

Az ágason lefogott a Tamás himzett fehér szürje, mögötte az ünneplő
eszmája. A fal mellett a teli zsák, mellette a darab-zsák, mindkettőben búza
volt. Tamás arra gondolt: fogy, fogyogat az élelem. Hetven kiló lehet már
csak. Az ablakban ott a tükrök. Elfér a tenyerében. Amióta házasember, mást
se vett az asszonyának, csak ezt a kis hitvány tükröt. Se egy kötőt, se egy
kendőt, semmit se.

Az asszonyka lekászolódtott a férfi térdéről. Sóhajtottak mind a ketten.
Ledőltek a fekvésre, s ereikben fellángolt a szerelem.

KOVÁCS MIHÁLY

VINCZE ANDRÁS

Üzenet a fiataloknak

*Ha újra húszéves lennék,
egy szép vörös krétát vennék,
s fruám gyárfalra merészen:
„En húszéves vagyok! Éljen!”*

*Tudnám, én mindent tehetek,
enyém a föld, hó, emberek!
Ide mind, ne aludjatok! ...
Gépen vágom a holnapot:*

*S dalolva futnék a géphez,
s kacagra nyúlnék kerékléc.
Hej, hogy robogna, repülne! ...
A gyár is táncra perdülne.*

*Igy beszélnék, így is tennék.
De a húsz év már csak emlék ...
Némán, dühöngve, lihegve
síneket hordtam sínekre.*

*S olyan voltam, mint a féreg,
sorány, süket, mint az élet.
Éjjel írtam akkor szénnel
ragóra: „Győzz, munkás, vérrel!”*

Tavaszi rügyek

*Hajt a homok, itt a tavasz,
holnapra készül a lomb;
hej, rigóként befészkelünk,
s futlyra kap a téli gond.*

*Rügyezz, te is barack, látod,
permetezek, rád leszek;
hej, azt mondom, ha nem teremsz,
összel, pajtás, jaj neked.*

*Búza telett, szél legyezi,
nap esőkolja szálhegyen;
hej, kalapom földhöz vágom,
most csak jó idő legyen.*

*Fuss te is kaes, öreg tőke
szidd meg ezt a homokot;
hej, mit iszok zord estéken,
ha most kerülsz jó napot.*

*Tavaszdik, be is állt már,
járok, kelek peckesen;
kapa, metsző most rillogra
rohamozza győztesen.*